

DMUNyt 2005 nr. 3, 31. marts 2005

Den danske Rødliste: Opdatering 2004

Af Peter Wind og Stefan Pihl

I 2004 er 2.209 arter af danske svampe, insekter, edderkopper og fugle blevet rødlistevurderet. Dermed er i alt 2.468 arter vurderet efter de nye retningslinier for rødlistevurdering, som blev taget i anvendelse i 2003.

Sammenfatning

I 2004 er 558 eller 25% af de 2.209 behandlede arter vurderet som forsvundet eller truet i en eller anden grad og derfor opført på den røde liste (tabel 1). 1.455 arter (66%) er kategoriseret som ikke truede. For 196 af arterne (9%) er oplysningerne så sparsomme eller mangelfulde at de er placeret i kategorien 'utilstrækkelige data', selvom de muligvis er kvalificeret til én af rødlistekategorierne, eller der er tale om ny- eller genindvandrede arter og tilfældige strejfare.

I Rødliste 1997 er 580 af 1.660 behandlede arter eller 35% vurderet som truet i en eller anden grad (tabel 1). Kategorierne 'ikke truet', 'utilstrækkelige data', 'vurdering ikke mulig' og 'ikke bedømt' er først kommet til med indførelsen af de nye retningslinier.

Der er to hovedårsager til at der kan aflæses forskelle mellem status i 1997 og 2004.

1. Den ene årsag er indførelsen af de nye retningslinier der på afgørende punkter følger en anden fremgangsmåde ved rødlistevurderingerne end den der lå til grund for 1997 bedømmelserne.

Der er en forskel i definitionen af rødlistekategorierne. 1997-kategorien 'opmærksomhedskrævende' er opført på Gulliste 1997, mens 2004 kategorien 'næsten truet', der nærmest svarer til 'opmærksomhedskrævende', er en rødlistekategori. En del af de opmærksomhedskrævende arter er nu kategoriseret i 'næsten truet'. I 1997-systemet indgik rødlistekategorien 'sjælden', hvor mange af de

sjældneste arter blev kategoriseret. Kategorien er nu nedlagt, og arterne herfra er typisk kategoriseret i 'ikke truet' eller 'næsten truet'. Disse to forhold har gjort at det samlede antal arter der opgøres som truede, er lavere i 2004 end i 1997.

Indførelsen af objektive, kvantitative kriterier ved rødlistevurderingen har bevirket at der nu eksisterer objektive tærskelværdier for hvornår en art hører til i kategorien 'kritisk truet', 'moderat truet' eller 'sårbar'. Ved vurderingen i 1997 anvendtes mere subjektive mål for placering i det daværende systems kategorier. Denne forskel i den anvendte metode bevirker at nogle arter er flyttet til mere truede kategorier, mens andre er flyttet til mindre truede kategorier uden at deres levevilkår nødvendigvis er blevet forringet.

2. At de pågældende arter fortsat er opført i en truet kategori fortæller at der fortsat er ydre påvirkninger der medfører at levevilkårene – hvad enten de er blevet forbedrede eller forringede - for disse arter fortsat er sådan at de er i fare for at forsvinde. Ændringerne kan være betinget af menneskelig adfærd og virke, eller de kan skyldes den naturlige dynamik der til stadighed udfordrer og forandrer arternes livsbetingelser.

Seks arter er kategoriseret i 'forsvundet' i forhold til Rødliste 1997, nemlig urfugl, fiskeørn, sort stork og træbukkene bred blomsterbuk, urskovhvepsebuk og sortgrå hvepsebuk. Da der ofte er en usikkerhed i at erklære en art for forsvundet, har forsigtighedsprincippet betinget at de tre træbukkearter først nu er kategoriseret i 'forsvundet'. Urfugl er en standfugl, hvor det sidste individ med sikkerhed blev set i 1998. Fiskeørn og sort stork har i princippet ikke ændret status siden 1997, selv om arterne er flyttet fra henholdsvis kategorierne 'sjælden' og 'akut truet' til 'forsvundet'. Det skyldes at kravet om regelmæssig ynglen, som er indført med de nye retningslinier, ikke var gældende i 1997. Det er endvidere konstateret at tre andre fuglearter, drosselrørsanger, engsnarre og skestork, igen yngler regelmæssigt i landet. De to førstnævnte arter var måske ikke helt forsvundet i 1997 og er i hvert fald nu regelmæssige ynglefugle. Skestork genindvandrede som dansk ynglefugl i 1996 og siden er bestanden steget. Alle tre arter er begunstiget af en aktiv forvaltning af deres levesteder bl.a. naturgenopretningen af Skjern Å.

Karakteristisk for mange af arterne i rødlistekategorierne 'kritisk truet' og 'moderat truet' og til dels 'sårbar' er at de optræder i små bestande der ofte er isolerede i forhold til hinanden og i forhold til bestande i Danmarks nabolande. Da der samtidig er tale om lavmobile arter (f.eks. træboende biller) knyttet til bestemte træarter i naturskov og urørt skov, er mulighederne for naturlig tilførsel af individer fra f.eks. Norge, Sverige og Tyskland meget ringe, ikke mindst på grund af fysiske barrierer i form af intensivt opdyrket landbrugsland og havområder. Direkte påvirkninger i form af fældning og sankning af brænde er alvorlige trusler mod de pågældende arters fortsatte eksistens i Danmark. Hertil kommer de indirekte, diffuse påvirkninger som nedfald af kvælstof fra luften, dræning og ændringer af driftsformer, som på sigt ændrer jordbundsforholdene og konkurrencebetingelserne på levestederne, så de sjældne og meget sjældne svampe og dyr der er afhængige af bestemte urter og træer, får svært ved at finde nye værter.

En anden mindre synlig virkning af den samlede mængde af negative påvirkninger er den antalsmæssige udhuling af bestandene. Dette sker for såvel de rødlistede som flere af de ikke truede arter. Hvor regelmæssige bestandsoptællinger ofte foretages blandt de sjældne og meget sjældne arter og derved kan godtgøre nedgange i bestandene, foreligger der normalt ikke sådanne optællinger for mange af de mere almindelige arter. Der kan således ske en betydelig nedgang i de enkelte bestande af disse arter uden at der er sket en ændring af rødlistekategorisering mellem 1997 og nu.

Et fælles træk for mange af de forsvundne eller truede arter er at de er lavmobile specialister, knyttet til bestemte levesteder f.eks. med en bestemt jordbund, til bestemte lys- og skyggeforhold eller til særlige substrater på et bestemt udviklingstrin som findes hos gamle og døde træer. Der kan samtidig være tale om arter med lang tilknytning til Danmark som har udviklet lokale bestande under andre og gunstigere livsbetingelser. Disse kan nu være så isolerede fra nabobestandene at en udveksling af genetisk materiale med de tilsvarende bestande i Danmarks nabolande er udelukket eller i praksis ikke finder sted.

For flere af de nyindvandrede eller genindvandrede arter gælder at der omvendt kan være tale om højmobile arter der ikke stiller store krav til deres levesteder

(generalister). Der foregår samtidig genetisk udveksling i betydeligt omfang med nabobestandene.

Det er således især ændringen i metoden til rødlistevurdering der forårsager de mange omflytninger mellem kategorierne mellem Rødliste 1997 og rødlistevurderingerne 2004. Når de forskellige plante-, svampe- og dyregrupper er blevet vurderet efter IUCNs nye retningslinier, kan en revision af grupperne iværksættes. Dette betyder at der fremover kan foretages en mere direkte sammenligning ved fremtidige revisioner, og det vil give et fingerpeg om udviklingen i status for de pågældende arter.

År	Kategorier						I alt
2004	Forsvundet, RE	Kritisk truet, CR	Moderat truet, EN	Sårbar, VU	Næsten truet, NT		
Tidligere vurderet	62	65	136	158	103	-	524
Ny vurderet	4	9	7	7	7	-	34
I alt	66	74	143	165	110	-	558
1997	Forsvundet, Ex	-	Akut truet, E	Sårbar, V	-	Sjældnen, R	
	62	-	121	203	-	194	580

Tabel 1. Antallet af rødlistede arter i 2004 og 1997. Kategoriernes officielle forkortelser er angivet.

Femogtyve grupper er vurderet i 2004

2.209 arter fordelt på 25 dyre- og svampegupper er blevet vurderet, således at i alt 2.468 arter nu er blevet bedømt efter de nye retningslinier. Det drejer sig om guldsmede, løbebiller, smældere (en billegruppe), skyggebiller, træbukke, barkbiller, snudebiller (kort-, lang-, bred- og spidsmussnudebiller), bladrollere, svirrefluer og fugle (tabel 2) og svampegupperne barksvampe, lakporesvampe, ridderhatte, sneglehatte og vokshatte (tabel 5). Disse grupper har alle været vurderet tidligere. Endvidere er vurderingen af seks nye grupper omfattende 408 arter gennemført i 2004: Gællefødder, edderkopper, græshopper, vandtæger, rovfluer og skivesvampe (tabel 8).

Arbejdet med at revidere de øvrige danske arter vil fortsætte gruppe for gruppe i de kommende år. Det er DMUs hensigt at listen over de reviderede arter offentliggøres én gang årligt i marts måned. Dermed vil en opdateret version af vurderingerne af Danmarks naturligt hjemmehørende plante-, svampe- og dyrearter være tilgængelig på nettet til erstatning for Rødliste 1997. Indtil en gruppe er revideret, er dens status i Rødliste 1997 fortsat gældende.

Selv om metoden til at vurdere risikoen for at en art uddør er ændret efter udgivelsen af Rødliste 1997, er det alligevel muligt at foretage en overordnet sammenligning mellem status i 1997 og 2004. Den største synlige ændring ligger i at de akut truede arter i 1997 nu er fordelt i de to kategorier 'kritisk truet' og 'moderat truet', og at rødlistekategorien 'sjælden' er udgået efter de nye retningslinier.

[Ny side]

Retningslinier for rødlistning

Den danske Rødliste

Den danske Rødliste er det officielle navn for Miljøministeriets liste over danske planter, svampe og dyr der er vurderet efter IUCNs retningslinier. Listen omfatter alle arter der er blevet vurderet uanset om de er forsvundet, truede eller ikke truede. Listen findes på Danmarks Miljøundersøgelser's hjemmeside: <http://redlist.dmu.dk>.

Retningslinierne for rødlistevurderinger er udarbejdet af den internationale naturbeskyttelsesorganisation, IUCN, til brug for global vurdering af arters risiko for at uddø. Disse retningslinier er bearbejdet og tilpasset danske forhold, så en risikovurdering kan udføres på nationalt niveau. Fordelen ved IUCNs system er at det sikrer bedre sammenlignelighed mellem de enkelte plante-, svampe- og dyregrupper ved vurderingen, og at Den danske Rødliste bliver standardiseret i forhold til tilsvarende lister i andre lande.

Systemet er inddelt i 9 kategorier. Placeringen af en art i en kategori afspejler den enkelte arts risiko for at forsvinde fra Danmark baseret på objektive kriterier som bestandens størrelse og udvikling, artens udbredelse og graden af fragmentering (isolation) af dens levesteder. Se en beskrivelse af systemet på DMUs hjemmeside. At (rødliste)vurdere vil sige at en sagkyndig person har foretaget en bedømmelse af i hvilken kategori en art skal placeres i forhold til dens risiko for at forsvinde fra Danmark. Resultatet af denne (rødliste)vurdering kaldes artens (rødliste)status.

Er en art truet, placeres den i én af kategorierne: 'kritisk truet', 'moderat truet' eller 'sårbar' alt efter hvor stor risikoen er for at arten forsvinder. Hertil kommer de arter der er tæt på at opfylde et eller flere kriterier for at være truet, og som derfor henføres til kategorien 'næsten truet'. De arter der ikke længere forekommer i Danmark, placeres i kategorien 'forsvundet'. De almindeligt forekommende arter kategoriseres i 'ikke truet', og det gælder langt de fleste danske arter.

Arterne i de enkelte plante-, svampe- og dyregrupper gennemgås af specialister, mens DMU sørger for standardisering og kvalitetssikring af rødlistevurderingerne. Brugen af IUCNs nye system har medført at vurderingsarbejdet er udvidet betydeligt. Nu skal

alle arter i en gruppe vurderes hver for sig, og der skal fremskaffes betydelige mængder af oplysninger for at kunne imødekomme et eller flere af systemets kriterier og dermed sikre et objektivt grundlag for kategoriseringen af de enkelte arter. Dette bevirker at alle arter placeres i en kategori, men også at vurderingsprocessen er blevet mere tidskrævende. Til gengæld foreligger der et system som er fagligt mere tilfredsstillende, og som gør at kategoriseringen af arterne bliver mere sikker og objektiv. En væsentlig nyskabelse er at vurderingen af de enkelte arter dokumenteres, så læseren kan se begrundelsen for kategoriseringerne.

[Ny side]

Dyr

En simpel sammenligning af dyrearternes kategorisering på Rødliste 1997 og rødlistevurderingerne 2004 kan vise ændringer i deres status (tabel 2, 3 og 4). Ændringernes betydning og formodede årsager gennemgås i det følgende gruppevis.

Guldsmede

54 arter af guldsmede er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). Fem arter vurderes at være forsvundet mod fire i 1997; den femte art, lille blåpil, er ikke registreret i Danmark i omkring 70 år og er nu kategoriseret i 'forsvundet' (tabel 3). Status for fire arter synes forringet, mens den for fire fortsat synes at være uændret ringe (tabel 4). Årsagerne hertil kan være tab og kvalitetsforringelse af arternes levesteder som følge af tilgroning så ynglesteder bortskygges, eutrofiering fra diffuse kilder, hvilket fremmer forekomsten af trådalger, udlægning af foder i forbindelse med andeopdræt samt ugunstige vandstands- og temperaturforhold. Andre årsager kan være at nogle arter er nær nordgrænsen for deres udbredelse hvorfor voldsomme bestandssvingninger kan forekomme. 13 arter har tilsyneladende fået forbedret status hvilket i første række kan tilskrives den ændrede metode. Forbedret vandløbskvalitet og geografisk udbredelse kan også spille en rolle. Rødlistevurdering af fire arter er ikke mulig da der enten er tale om tilfældige tilflyvere eller om arter der er under indvandring og ikke har været i Danmark i 10 år endnu.

Løbebiller

Der er registreret ca. 325 arter af løbebiller i Danmark (tabel 2). Heraf er 182 blevet vurderet i 2004, mens resten bliver vurderet i 2005. Fem arter vurderes fortsat at være forsvundet (tabel 3). Status for 26 arter synes forringet (tabel 4) hvilket kan skyldes fragmentering, driftsophør og dræning der igen fremmer tilgroning af arternes levesteder. 24 arter synes fortsat at have uændret ringe status. Dette skyldes vandstandsregulering, dræning og ændrede driftsformer i landbruget. Endvidere er enkelte arter på nordgrænsen for deres udbredelse hvorfor selv små ændringer i forholdene på deres levesteder kan fremkalde betydelige bestandssvingninger. Otte arter har tilsyneladende forbedret deres status. En anden væsentlig årsag kan tilskrives skift af metoden. Seks arter kan ikke vurderes, heraf én på grund af ændring af

metoden. Denne art er tilsyneladende afhængig af tilflyvning hvorfor den ikke anses for at være naturligt hjemmehørende. Arten blev i 1997 kategoriseret som forsvundet.

Smældere

76 arter af smældere er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). Af disse vurderes fem arter fortsat at være forsvundet (tabel 3). Status for én art synes forringet da arten er knyttet til smuldrende ved i gamle, hule løvtræer bl.a. elm. Stammer og grene af disse træer bliver ofte anvendt til brænde hvilket formodentlig også er årsagen til at status for seks arter fortsat synes at være uændret ringe (tabel 4). For en enkelt art synes græsningsophør også at være en trussel. 22 arter har tilsyneladende fået deres status forbedret hvilket kan tilskrives dels den ændrede metode dels en mere målrettet eftersøgning i de seneste årtier. Smælderne er den billegruppe der er bedst kortlagt. Der er ikke tale om fremgang i de enkelte bestande da der ofte kun er få egnede træer på de lokaliteter hvor de enkelte arter forekommer. Fremgangen skyldes derimod at der ved kortlægningen er registreret flere nye levesteder.

Skyggebiller

45 arter af skyggebiller er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). Heraf vurderes fem fortsat at være forsvundet fra landet (tabel 3). Status for én art synes forringet, men det kan tilskrives den ændrede metode. Otte arter har fortsat uændret ringe status på grund af tilgroning af lysåbne skove og fældning af egnede yngletræer da mange af arterne lever i modne træer. Den mindskede tilgængelighed til dyreekskrementer er muligvis årsagen til den fortsat forringede status for én art. Seks arter har tilsyneladende fået forbedret deres status hvilket i første række må tilskrives den ændrede metode (tabel 4). To arter er ikke blevet vurderet da der er tale om tilfældigt optrædende arter indslæbt med fødevarer.

Træbukke

73 arter af træbukke er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). Af disse kategoriseres syv arter i 'forsvundet' hvor tre arter, bred blomsterbuk, urskovshvepsebuk og sortgrå hvepsebuk, først er blevet det efter 1997 (tabel 3). Det er mere end 60 år siden de sidstnævnte arter er blevet registreret i Danmark. I 1997 blev yderligere én, firpletet blomsterbuk, kategoriseret som forsvundet; den er af metodemæssige årsager nu kategoriseret i 'ikke bedømt' da det sandsynligvis drejer sig om indslæbte individer af

arten. Status for syv arter er tilsyneladende blevet forringet hvilket kan tilskrives ændringen af metoden. 11 arter synes fortsat at have uændret ringe status. Flere af arterne er knyttet til gamle træer i løvskove, f.eks. bøg og eg. Når de gamle træer fjernes, forsvinder arternes levesteder samtidig med at de har svært ved at finde nye, egnede levesteder. Seks arters status er tilsyneladende forbedret hvilket kan tilskrives den ændrede metode (tabel 4). Tre arter er ikke blevet vurderet da der er tale om indslæbte individer samt en ikke naturligt hjemmehørende art (husbuk) specifikt knyttet til træværk i boliger.

Barkbiller

62 arter af barkbiller er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). Heraf vurderes tre arter at være forsvundet (tabel 3). De har ikke været fundet i Danmark siden 1800-tallet. Status for syv arter synes forringet siden 1997. For fire af disse arter er der tale om en forringelse af arternes levevilkår idet den forringede status hænger sammen med elmesygen. Det drejer sig om billearter med tilknytning til elmetræer. Ændringen i de to resterende arters status skyldes ændret rødlistemetodik. To arter har ikke ændret kategori da de er vurderet henholdsvis 'moderat truet' og 'sårbar' på grund af små bestandsstørrelser. Status for 10 arter synes forbedret, men det skyldes ændring af metode (tabel 4). Én indført art og én under genindvandring er ikke blevet vurderet.

Kortsnudebiller

110 arter af kortsnudebiller er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). Fire arter vurderes fortsat at være forsvundet fra landet (tabel 3). Status for fire arter synes forringet. For én arts vedkommende er den danske udbredelse gået tilbage. De tre andre arter er kendte fra én lokalitet hver, hvor en tilfældighed kan bevirke at de kan forsvinde. Den tilsyneladende forringede status kan derfor tilskrives ændring af metoden, hvilket samtidig kan være årsagen til at otte arter tilsyneladende har fået deres status forbedret. Ni arter har fortsat uændret ringe status, muligvis på grund af opdyrkning, tilplantning og dræning af deres levesteder (tabel 4). To arter er ikke blevet vurderet da de henholdsvis er under indvandring eller er indslæbte.

Langsnudebiller

Der er registreret 299 arter af langsnudebiller i Danmark (tabel 2). Heraf er 20 blevet vurderet i 2004, mens de øvrige arter bliver vurderet i 2005. To arter vurderes fortsat

at være forsvundet (tabel 3). Status for fem arter synes forringet hvilket kan skyldes tab af levesteder på grund af opdyrkning, tilplantning med træer, dræning og skovning. At status synes forbedret for to arter skyldes ændringen af metoden. To arter kan ikke vurderes, den ene på grund af ændring af metoden (tabel 4). Af den anden er der kun fundet ét individ i 1952 hvorfor den ikke anses for at være naturligt hjemmehørende. Den blev i 1997 kategoriseret som forsvundet.

Bredsnudebiller

11 arter af bredsnudebiller er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). To arter har uændret status som henholdsvis 'moderat truet' og 'sårbar' da der er tale om sjældne arter (tabel 4). Sidstnævnte art er endvidere påvirket af renafdrift og selektiv skovning af træer. Status for seks arter er tilsyneladende forbedret hvilket kan tilskrives den ændrede metode. Der er ingen arter der har fået status forringet (tabel 3, 4). Endelig er der én indslæbt art hvor en rødlistevurdering ikke er mulig.

Bladrullere

18 arter af bladrullere er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). Én art har uændret status som 'sårbar' da den er meget sjælden, mens status for en anden tilsyneladende er blevet forbedret, men det må tilskrives den ændrede metode (tabel 3, 4).

Levestedsbetingelserne for 16 arter er af en sådan karakter at de kategoriseres 'ikke truet'. Heriblandt er der én art som i 1997 var opført i kategorien 'sårbar'.

Spidsmussnudebiller

83 arter af spidsmussnudebiller er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). Status for syv arter synes forringet hvilket kan skyldes ændret landbrugsdrift, mere intensivt skovbrug, omlægning af veje og arealmæssig udvidelse af bebyggelser. Disse påvirkningsfaktorer kan også være årsagen til at status for otte arter fortsat synes uændret ringe. Status for to arter synes forbedret, men da de er sjældne i Danmark og på randen af deres udbredelsesområde tilskrives forbedringen den ændrede metode (tabel 3, 4). To arter er ikke blevet vurderet da der er tale om enkeltfund af individer som formodes at være kommet til landet ved en tilfældighed.

Svirrefluer

280 arter af svirrefluer er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). Fem arter vurderes at være uddøde; heraf er de tre blevet kategoriseret i 'forsvundet' siden 1997 (tabel 3). De tre arter er senest registreret i henholdsvis 1846, 1851 og 1964. To af disse har ikke været vurderet før da de senest er registreret omkring tidsgrænsen (1850) for hvornår arter vurderes i Danmark. Status for 42 arter synes forringet. Årsagerne hertil kan bl.a. være dræning, intensiveret landbrugs- og skovdrift og opdyrkning af arternes levesteder. For nogle arter er årsagerne til bestandsnedgangen dog ukendte så der kan være tale om naturlige bestandssvingninger. 38 arter har fortsat uændret ringe status hvilket bl.a. kan skyldes ændret landbrugsdrift og dræning. Status for fem arter er tilsyneladende forbedret. Det skyldes i første række den ændrede metode, eller at nyere undersøgelser har vist at arterne ikke er i tilbagegang som tidligere antaget (tabel 4). 16 arter har af forskellige grunde ikke kunnet vurderes idet det drejer sig om tilfældige strejfer, indslæbte individer, nyindvandrede arter, nyopdagede arter, eller arter hvor der kun kendes et enkelt individ fra Danmark.

Fugle

209 arter af ynglefugle er blevet vurderet i 2004 (tabel 2). Urfuglen er forsvundet fra det sidste yngleområde på Vind Hede fra omkring 1998. Sort stork og fiskeørn er nu kategoriseret som 'forsvundet', hvor de i 1997 blev kategoriseret i henholdsvis 'sjælden' og 'akut truet'. Ændring i arternes rødlistevurderinger skyldes alene at kravet til regelmæssig ynglen indenfor landets grænser i 10 år, som er indført med de nye retningslinier, ikke var gældende i 1997. Sort stork er trods sin størrelse uhyre svær at overvåge, men de tilgængelige data tyder på at arten de seneste 30 år har været en uregelmæssig dansk ynglefugl. For fiskeørn har der været metodemæssige problemer med at opgøre bestanden. Det er endnu ikke godtgjort at Danmark huser en regelmæssigt ynglende bestand af fiskeørn. Både sort stork og fiskeørn er dog muligvis under genindvandring i Danmark. Modsat er tre arter som i 1997 blev vurderet som forsvundet, vendt tilbage idet skestork, engsnarre og drosselrørsanger igen kan regnes blandt de veletablerede danske ynglefugle. Det er dog sandsynligt at der også i 1997 var ganske små bestande af både engsnarre og drosselrørsanger. En skestorkkoloni blev i 1996 etableret af fugle fra Holland, mens genetableringen af en ynglebestand af engsnarre formentlig skyldes tilskud af fugle fra Tyskland og Polen. Fælles for begge arter gælder at den hastige bestandstilvækst i Danmark er hjulpet godt på vej af aktiv forvaltning af yngleområderne.

Overordnet set synes det at være små ændringer af status der er sket med fuglene, i forhold til Rødliste 1997. Antallet af forsvundne arter er stadig 14, mens antallet af truede arter inklusiv kategorien 'næsten truet' er 30 i 2004 mod 29 i kategorierne 'akut truet' og 'sårbar' i Rødliste 1997. Den store forskel ligger 1997-kategorien 'sjælden' med 29 arter som er udgået i Den danske Rødliste (tabel 3). Bag disse tal skjuler sig en række forringelser og forbedringer af arternes status. Hvid stork, hjejle, sandterne, toplærke, høgesanger og pirol er vurderet 'kritisk truet', og synes alle at være på vej til at forsvinde fra den danske natur. Af disse yngler hvid stork, sandterne og høgesanger ikke længere årligt i Danmark. Måltrettet forvaltning har forbedret forholdene for flere arter, og endvidere har mallemuk og sangsvane kunnet føjes til listen over danske ynglefuglearter.

Svampe

En simpel sammenligning af svampearternes kategorisering på Rødliste 1997 og rødlistevurderingerne 2004 kan vise ændringer i deres status (tabel 5, 6 og 7). Ændringernes betydning og formodede årsager gennemgås i det følgende gruppevis.

Barksvampe

65 arter af barksvampe er blevet vurderet i 2004 (tabel 5). På Rødliste 1997 er 26 arter kategoriseret i 'sjælden' mens én er vurderet 'sårbar'. I 2004 er én art kategoriseret i 'moderat truet' og seks i 'sårbar' (tabel 6). Status for seks arter synes således at være forringet (tabel 6, 7). Ændringen synes især at skyldes den ændrede metode, da der er tale om arter med relativt begrænsede bestande i Danmark formodentlig uden de store muligheder for udveksling af genetisk materiale med bestande i nabolandene. At én art er opretholdt i kategorien 'sårbar' begrundes med et lavt antal individer. 29 arter har af forskellige grunde ikke kunnet vurderes, enten fordi data er utilstrækkelige, eller fordi der er tale om arter som først er fundet i Danmark inden for de seneste 10 år.

Poresvampe

147 arter af poresvampe er blevet vurderet i 2004 (tabel 5). Fire arter er kategoriseret i forsvundet, heraf tre siden 1997 (tabel 6). De tre er senest registreret i henholdsvis

1963, 1969 og 1982; sidstnævnte angiveligt på grund af en driftsændring i skoven den voksede i. Yderligere seks arter var kategoriseret i 'forsvundet' i 1997. Af disse er én art genfundet. De fem øvrige samt fire andre arter har ikke kunnet vurderes dels som følge af den ændrede metode, dels usikkerhed omkring artsafgrænsningen i et vanskeligt artskompleks.

Status for 17 arter er tilsyneladende forringet. Ændringerne må i første række tilskrives den ændrede metode således at arter med små, isolerede bestande uden mange muligheder for udveksling af genetisk materiale med bestande i Danmarks nabolande nu kategoriseres i en mere truet kategori end tidligere. Hertil kommer at flere arter er afhængige af dødt, forrådnende ved, hvorfor sankning af ved til f.eks. brænde udgør en trussel. Andre skovarter kan være truet af de generelle omlægninger af skovdriften, dvs. renafrifter og indplantning af eksotiske træarter på bekostning af de danske og - i alt fald tidligere - intensivering af skovdriften. Status for 20 arter synes uændret og er fortsat dårlig. Formodentlig skyldes det i første række at der fortsat er pres på deres livsvilkår på grund af førnævnte omlægninger i skovdriften. Syv arter har tilsyneladende fået forbedret status hvilket kan tilskrives ændring af metoden, eller at nogle er fundet på nye voksesteder (tabel 7).

Pigsvampe

22 arter af pigsvampe er vurderet i 2004 (tabel 5). Status for ni arter synes forringet; heraf er én kategoriseret i 'forsvundet' siden 1997. Den er senest registreret i 1972. For de øvrige otte forsvundne arter samt for de 10 med fortsat uændret ringe status kan årsagerne hertil være nedfald af kvælstof fra luften idet flere arter nu kun findes i områder med et årligt kvælstofnedfald på mindre end 15 kg pr. hektar, samt renafrift og jordbearbejdning på enkelte arters voksesteder. Én art har tilsyneladende fået forbedret status, men det må tilskrives den ændrede metode (tabel 6, 7). To arter er ikke blevet vurderet da der er tale om sporadiske forekomster.

Vedboende pigsvampe

Fem arter af vedboende pigsvampe er blevet vurderet i 2004 (tabel 5). Én art blev sidst registreret i 1983 og anses fortsat for at være forsvundet (tabel 6). Status for tre arter er blevet forringet, mens den fortsat er uændret ringe for den sidste. Årsagerne kan være renafrift og indsamling af ved fra skovbunden (tabel 7).

Kølle- og koralsvampe

Seks arter af kølle- og koralsvampe er blevet vurderet i 2004 (tabel 5). Status for én art er uændret, mens den for én art synes forbedret. Årsagen hertil må i første række tilskrives den ændrede metode (tabel 6, 7).

Mælkehatte

71 arter af mælkehatte er blevet vurderet i 2004 (tabel 5). Status for otte arter synes forringet. Ændringerne af status må i første række tilskrives ændring af metoden således at arter med små, isolerede bestande uden mange muligheder for udveksling af genetisk materiale med bestande i Danmarks nabolande kategoriseres i en højere kategori end tidligere. Hertil kommer at generelle ændringer i skovdriften på nogle arters levesteder har påvirket deres status i negativ retning. Status for 11 arter er vurderet som uændret og fortsat dårlig. Det skyldes i første række at der fortsat formodes at være et pres på deres livsvilkår på grund af de generelle omlægninger i skovdriften og fra nedfald af kvælstof fra luften. Status for fem arter er tilsyneladende forbedret. Dette kan primært tilskrives ændringen af metoden, men der formodes også at ske en tilførsel af sporer fra bestande i nabolandene (tabel 6, 7). Otte arter er ikke blevet vurderet på grund af at de først er udskilt for nyligt, eller at de optræder sporadisk. Til sidstnævnte gruppe hører de to arter der i 1997 var kategoriseret i 'forsvundet'.

Skørhatte

113 arter af skørhatte er blevet vurderet i 2004 (tabel 5). Status for 20 arter synes forringet. Ændringerne af status må i første række tilskrives ændring af metoden således at arter med små, isolerede bestande uden mange muligheder for udveksling af genetisk materiale med bestande i Danmarks nabolande vurderes at være mere truede end tidligere. Status synes uændret for 11 arter. Det drejer sig i flere tilfælde om arter med små, isolerede bestande med ringe eller ingen udveksling af genetisk materiale med bestande i Danmarks nabolande. For begge typer af arter gælder generelt at påvirkninger fra landbrug og skovbrug er med til at forværre eller opretholde den nuværende uændrede ringe status. For to arter er status tilsyneladende forbedret. Dette kan i første række tilskrives den ændrede metode (tabel 6, 7). 13 arter er ikke blevet vurderet da sikker dokumentation for deres forekomst i landet mangler,

da de er under indvandring, eller fordi data ikke er tilstrækkelige til en sikker vurdering.

Parasolhatte

44 arter af parasolhatte er blevet vurderet i 2004 (tabel 5). Status for 18 arter er tilsyneladende blevet forringet, men det må i første række tilskrives ændring af metoden, således at arter med små, isolerede bestande uden mange muligheder for udveksling af genetisk materiale med bestande i Danmarks nabolande vurderes mere truede end tidligere. Hertil kommer at renafdrift, dræning og indplantning af eksotiske træer på nogle arters levesteder har påvirket deres status i negativ retning. Status for fem arter er forblevet uændret da der er tale om arter med små, isolerede bestande i Danmark. Fire arters status er tilsyneladende forbedret. For én arts vedkommende kan det ikke udelukkes at den fortsat forekommer i Danmark selv om den senest er fundet i 1965. Da der ikke systematisk er blevet søgt efter den er den nu kategoriseret i 'kritisk truet' mod 'forsvundet' i 1997. De øvrige forbedringer af status må tilskrives den ændrede metode (tabel 6,7). Status for tre arter kan ikke vurderes på grund af mangel på dokumentation af deres tilstedeværelse, eller fordi der er tale om et tilfældigt fund.

Ridderhatte

42 arter af ridderhatte er blevet vurderet i 2004 (tabel 5). Én art er genfundet siden 1997 og har dermed sammen med to andre arter fået en forbedret status (tabel 6). Der er tale om tre arter hvor der formodentlig sker en tilførsel af sporer fra især svenske bestande, og deres bestandsstørrelser kan derfor svinge betydeligt fra år til år. Status for fem arter synes forringet, muligvis som følge af påvirkning fra atmosfærisk kvælstofnedfald, renafdrift og udskiftning af naturligt hjemmehørende værtstræer med fremmede arter. Levestedsforholdene for én af arterne har ændret sig så meget i ugunstig retning at den fra ikke at være rødlistet i 1997 nu er opført i kategorien 'kritisk truet'. De nævnte påvirkninger er formodentlig også årsagen til at status for 6 arter fortsat synes uændret ringe. For nogle arter ligger alle aktuelle levesteder i dele af landet hvor det årlige nedfald af kvælstof er under 15 kg pr. hektar (tabel 7). Status for fem arter kan ikke vurderes da to er sporadisk forekommende, mens data for tre er utilstrækkelige.

Voks- og sneglehatte

62 arter af voks- og sneglehatte er blevet vurderet i 2004 (tabel 5). Status for 16 arter er blevet forringet som følge af driftsophør, gødskning, nedfald af kvælstof fra luften, dræning af arternes levesteder (vokshatte) eller atmosfærisk kvælstofnedfald, jordbearbejdning i skove, kortere omdriftsalder og udskifning af naturligt hjemmehørende værtstræer med fremmede arter (sneglehatte). De nævnte påvirkninger er samtidig årsagen til at 21 arter fortsat har uændret ringe status. Status for fire arter synes forbedret, men dette kan tilskrives dels den ændrede metode, dels muligheden for tilførsel af sporer fra bestande i Danmarks nabolande (tabel 6, 7). På grund af forveksling med en mere almindelig art og derfor mangel på data, er én art henført til kategorien 'utilstrækkelige data'.

Nyvurderede artsgrupper

Seks artsgrupper der ikke før har være vurderet er blevet behandlet i 2004. De omfatter i alt 408 arter (tabel 8).

Gællefødder

Gællefødderne omfatter to arter af damrøkker, to arter af ferejer og adskillige arter af muslingekrebs, hvoraf én er vurderet. Én art er vurderet 'moderat truet' (tabel 8) som følge af opfyldning, dræning, opdyrkning og forurening af de små vandhuller som den lever i. For tre arter er data mangelfulde hvorfor de er kategoriseret i 'utilstrækkelige data'.

Edderkopper

Der er registreret omkring 500 edderkoppearter i Danmark. Heraf er 244 arter vurderet i 2004, mens resten vurderes i 2005. Af disse er tre kategoriseret i 'moderat truet', to i 'sårbar' og tre i 'næsten truet' (tabel 8). Årsagerne til at de pågældende arter er truede, er forringelser af deres levevilkår idet tilstanden på deres levesteder formodentlig forringes til stadighed som følge af levestedsforringelser i form af tørvegravning, dræning, luftbåren kvælstofnedfald og mangel på hule træer.

Græshopper

33 arter af græshopper er vurderet i 2004. To arter vurderes at være forsvundet, idet de senest er registreret i 1949 og 1957. Det er begge varmekrævende arter der i Danmark har befundet sig på randen af deres udbredelsesområde. Fire arter er vurderet 'kritisk truet', mens én er 'sårbar' og to er 'næsten truet' (tabel 8). Årsagerne hertil formodes i første række at være tilgroning som følge af driftsophør af lysåbne naturtyper, ferske enge og overdrev.

Vandtæger

59 arter af vandtæger er vurderet i 2004 (tabel 8). Én art vurderes at være forsvundet da den ikke er registreret i landet siden 1907. Én art er kategoriseret i 'moderat truet' og én i 'sårbar' som følge af at arterne er i tilbagegang formodentlig som følge af oprensning og regulering af mindre vandløb og – især tidligere - udledninger af giftige eller iltforbrugende stoffer til vandløb. For arterne fra stillestående vande menes især eutrofiering samt udsætning af fisk og ænder at have en ugunstig virkning.

Rovfluer

30 arter af rovfluer er vurderet i 2004 (tabel 8). Heraf er én art kategoriseret i 'forsvundet' da den ikke er registreret efter 1910. Fem arter er vurderet 'kritisk truet' og to 'moderat truet', tre 'sårbar' og to 'næsten truet'. Årsagerne er at deres foretrukne levesteder, lysåbne overdrev, heder og klitheder, formodentlig er udsat for tilgroning i takt med faldende anvendelse til græsning eller som følge af introduktion af spredningsaktive træer i naboområder. For én art anses anvendelsen af insekticider at være en direkte trussel.

Skivesvampe

37 arter af skivesvampe er vurderet i 2004 (tabel 8). Ingen af disse arter er truede. Tre arter er ikke blevet vurderet da de først er fundet indenfor de seneste 10 år, mens seks andre er henført til kategorien 'utilstrækkelige data' da der kun foreligger sporadiske registreringer af dem.

i: Biolog Peter Wind, tlf. 8920 1544, pwi@dmu.dk

Skov- og landskabsingeniør Stefan Pihl, tlf. 8920 1506, sp@dmu.dk

[Ny side]

Gruppe	Antal arter registreret i Danmark 2004	År	Antal vurderede arter	Rødlistede arter i alt	%
Guldsmede	54	2004	54	17	31
		1997	53	21	40
Løbebiller	ca. 325	2004	182	62	34
		1997	182	42	23
Smældere	76	2004	76	20	26
		1997	76	32	42
Skyggebiller	45	2004	45	15	33
		1997	45	17	38
Træbukke	73	2004	73	26	36
		1997	73	30	41
Barkbiller	62	2004	62	11	18
		1997	62	16	26
Kortsnudebiller	110	2004	110	13	12
		1997	110	25	23
Langsnudebiller	299	2004	20	7	35
		1997	20	5	25
Bredsnudebiller	11	2004	11	3	27
		1997	8	6	75
Bladrullere	18	2004	18	1	6
		1997	18	2	11
Spidsmussnudebiller	83	2004	83	15	18
		1997	83	17	20
Svirrefluer	280	2004	280	82	29
		1997	270	86	32
Fugle (ynglefugle)	209	2004	209	44	21
		1997	200	72	36

Tabel 2. Antal arter og antal vurderede arter i Danmark i henholdsvis 1997 og 2004. Registrerede arter i Danmark viser det antal arter der er registreret i perioden 1850-2004 i samlinger og litteraturen (smlg. Tabel 3). % angiver de rødlistede arters procentiske andel af det samlede antal arter i en gruppe.

Gruppe	År	Forsvundet/ Forsvundet	Kritisk truet	Moderat truet/ Akut truet	Sårbar/ Sårbar	Sjælden	Næsten truet
Guldsmede	2004	5	2	1	3	-	6
	1997	4	-	3	6	7	
Løbebiller	2004	5	3	10	23	-	21
	1997	6	-	10	20	6	
Smældere	2004	5	2	2	9	-	2
	1997	5	-	10	13	4	
Skyggebiller	2004	5	1	4	3	-	2
	1997	5	-	5	7	0	
Træbukke	2004	7	2	4	9	-	4
	1997	5	-	7	11	7	
Barkbiller	2004	3	0	4	4	-	0
	1997	2	-	2	4	8	
Kortsnude- biller	2004	4	1	3	5	-	0
	1997	4		5	4	12	
Langsnude- biller	2004	2	0	3	1	-	1
	1997	3	-	0	2	0	
Bredsnude- biller	2004	0	0	1	2	-	0
	1997	0	-	2	4	0	
Bladrullere	2004	0	0	0	1	-	0
	1997	0	-	0	2	0	
Spidsmus- snudebiller	2004	0	5	2	5	-	3
	1997	0	-	3	7	7	
Svirrefluer	2004	5	4	15	34	-	24
	1997	2	-	10	21	53	
Fugle	2004	14	6	8	5	-	11
	1997	14	-	15	14	29	

Tabel 3. Status for 13 dyregrupper i Den danske Rødliste som er vurderet i 2004 sammenholdt med den tilsvarende status for grupperne i Rødliste 1997.

Gruppe	Forringet	Uændret ringe	Forbedret	Ikke truet
Guldsmede	4	4	13	25
Løbebiller	26	24	8	113
Smældere	1	6	22	42
Skyggebiller	1	8	6	23
Træbukke	7	11	6	42
Barkbiller	7	2	10	40
Kortsnudebiller	4	9	8	84
Langsnudebiller	5	0	2	9
Bredsnudebiller	0	2	6	2
Bladrullere	0	1	1	16
Spidsmusnudebiller	7	8	2	64
Svirrefluer	42	38	5	177
Fugle (ynglefugle)	8	14	25	134

Tabel 4. Udvikling i status for de dyrearter som er vurderet i 2004 i forhold til deres status i 1997 (se Tabel 3). *Forringet* og *forbedret* status inkluderer arter hvis kategorisering er ændret i henholdsvis opadgående og nedadgående retning. *Uændret ringe* omfatter de truede arter som ikke har ændret status og derfor i teksten omtales som med *uændret ringe status*, mens status for de ikke truede arter er opført *ikke truet*.

Barksvampe	ca. 380	2004	65	8	12
		1997	65	27	42
Poresvampe	147	2004	147	42	29
		1997	147	44	30
Pigsvampe	ca. 45	2004	22	20	91
		1997	22	19	86
Vedboende pigsvampe	5	2004	5	5	100
		1997	5	4	80
Kølle- og koralsvampe	ca. 75	2004	6	1	17
		1997	6	2	33
Mælkehatte	71	2004	71	22	31
		1997	71	25	35
Skørhatte	113	2004	113	32	28
		1997	113	25	22
Parasolhatte	44	2004	44	24	55
		1997	44	24	55
Ridderhatte	42	2004	42	14	33
		1997	42	13	31
Voks- og sneglehatte	62	2004	62	40	65
		1997	62	27	44

Tabel 5. Antal arter og antal vurderede arter af svampe i Danmark i henholdsvis 1997 og 2004. Registrerede arter i Danmark viser det antal arter der er registreret i perioden 1850-2004 i samlinger og litteraturen (smlg. Tabel 6). % angiver de rødlistede arters procentiske andel af det samlede antal arter i en gruppe.

Barksvampe	2004	0	0	1	6	-	1
	1997	0	-	0	1	26	
Poresvampe	2004	4	8	17	7	-	6
	1997	7	-	13	18	7	
Pigsvampe	2004	1	10	5	4	-	0
	1997	0	-	11	7	0	
Vedboende pigsvampe	2004	1	2	1	1	-	0
	1997	1	-	1	2	0	
Kølle- og koralsvampe	2004	0	0	0	0	-	1
	1997	0	-	0	1	1	
Mælkehatte	2004	0	2	9	7	-	4
	1997	2		4	13	6	
Skørhatte	2004	1	4	11	14	-	2
	1997	0	-	1	17	7	
Parasolhatte	2004	0	5	11	6	-	2
	1997	1	-	3	10	10	
Ridderhatte	2004	0	2	4	6	-	2
	1997	1	-	1	9	2	
Voks- og sneglehatte	2004	0	6	20	3	-	11
	1997	0	-	14	10	3	

Tabel 6. Status for 10 svampegupper i Den danske Rødliste som er vurderet i 2004 sammenholdt med den tilsvarende status for grupperne i Rødliste 1997.

Gruppe	Forringet	Uændret ringe	Forbedret	Ikke truet
Barksvampe	6	2	0	27
Poresvampe	17	20	7	147
Pigsvampe	9	10	1	0
Vedboende pigsvampe	3	1	0	0
Kølle- og korallhatte	0	1	1	3
Mælkehatte	8	11	5	39
Skørhatte	20	11	2	67
Parasolhatte	18	5	4	14
Ridderhatte	5	6	3	23
Voks- og sneglehatte	16	21	4	20
I alt	102	88	27	340

Tabel 7. Udvikling i status for de svampearter som er vurderet i 2004 i forhold til deres status i 1997 (se Tabel 6). *Forringet* og *forbedret* status inkluderer arter hvis kategorisering er ændret i henholdsvis opadgående og nedadgående retning. *Uændret ringe* omfatter de truede arter som ikke har ændret status og derfor i teksten omtales som med *uændret ringe status*, mens status for de ikke truede arter er opført under *ikke truet*.

Gællefødder	5	0	0	1	0	0	1	20
Edderkopper	244	0	0	3	2	3	8	3
Græshopper	33	2	4	0	1	2	9	27
Vandtæger	59	1	0	1	1	0	3	5
Rovfluer	30	1	5	2	3	2	13	43
Skivesvampe	37	0	0	0	0	0	0	0
I alt	408	4	9	7	7	7	34	8

Tabel 8. Status for de artsgrupper der er blevet vurderet for første gang i 2004. % angiver de rødlistede arters procentiske andel af det samlede antal arter i en gruppe.